

Sandgubben /

Hoffmann, E. T. A.,

81 L Br.

*Vitt.
Utt.
(Am.)*

SANDGUBBEN

AV

E. T. A. HOFFMANN

ÖVERSÄTTNING AV

GÖSTA MONTELIN

SÄRTRYCK UR VÄRLDSLITTERATUREN:

TYSK ROMANTIK. I

STOCKHOLM

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI

1 9 2 9

Kungl. biblioteket

0 0000 000042734

Ruben G:son Berg

tillgivnast

an övers.

E. T. A. HOFFMANN

E. T. A. HOFFMANN

SANDGUBBEN

ÖVERSÄTTNING AV
GÖSTA MONTELIN

E. A. HOFFMAN
SAND CURRY
OVERSTREET
CROSS WOODS

NATHANAEL TILL LOTHAR:

Säkerligen är ni alla oroliga för att jag inte skrivit på så länge, länge. Mamma är väl gramse på mig, och Klara kan väl inte tro något annat än att jag här lever i sus och dus och alldeles glömmar min ljuva lilla ängel, vars bild är så djupt, så helt och hållet inpräglad i själ och sinn hos mig. — Men så är det inte. Dagligen och stundligen tänker jag på er alla, och i ljuva drömmar skymtar min kära lilla Klaras vänliga gestalt förbi och ler mig med sina ljusa ögon så täckt till mötes, som hon förvisso skulle göra, om jag trädde in till er. — Ack, hur skulle jag ha kunnat skriva till er, i den upprivna sinnesstämning, som hittills kastat alla mina tankar över ända! — Något förfärligt har kommit in i mitt liv! — Mörka aningar om ett gräsligt öde, som hotar mig, utbreda sig som svarta molnskuggor över mig, genom vilka ingen vänlig solstråle kan tränga fram. — Nu är det på tiden att säga dig, vad som hänt mig. Jag är tvungen därtill, det inser jag, men bara jag tänker på det, ryser jag som för ett djävulskt skratt, som jag hör i mitt inre. — Ack, min käre, älskade Lothar, hur skall jag bara kunna låta dig i någon mån få känna, att det som hände mig för några dagar sen, verkligen kunde så fientligt störande inverka på mitt liv! Vore du endast här, så kunde du själv se och döma. Men nu anser du mig säkerligen för en vanvettig andeskådare. — Kort och gott! Det förskräckliga, som jag upplevde, vars dödliga intryck jag förgäves lägger mig vinn om att undgå, består i intet annat, än att för några dagar sen, nämligen 30 oktober på middagen, klockan 12, en handlare med

barometrar steg in i min stuga och utbjöd mig sin vara. Jag köpte ingenting och hotade med att kasta honom utför trappan, varefter han likväl försvann av sig själv. —

Du kan nog ana, att det vill helt egendomliga, i mitt liv djupt ingripande omständigheter till för att giva någon betydelse åt denna händelse, ja, att den olycksalige kramvaruhandlarens person måste verka rentav fientligt på mig. Så är det också verkligen. Med all kraft söker jag rycka upp mig för att sansat och tålmodigt berätta dig så mycket ur min tidiga ungdom, för att du med din livliga fantasi skall kunna se allting klart och tydligt upprullas i lysande bilder. När jag nu vill göra början därmed, hör jag, hur du brister ut i skratt och hur Clara säger: det är ju rena barnsligheter! — Ja, skratta gärna hjärtligt ut mig, det ber jag er om! — Men Gud i himmelen! håren resa sig på mitt huvud, och det tycks mig, som om jag bönfölle er att skratta ut mig i en slags vansinnig förtvivlan, såsom *Franz Moor* uppmanade *Daniel*. — Men fort till saken!

Utom vid middagsmålet sågo vi, jag och mina syskon, föga till vår fader under dagens lopp. Han måtte ha varit mycket upptagen av sin tjänst. Efter kvällsvarden, som enligt gammal sedvänja serverades redan klockan sju, gingo vi alla med vår mor in i vår fars arbetsrum och satte oss omkring ett runt bord. Vår far rökte och drack ett stort glas öl därtill. Ofta förtalte han oss en mängd underbara historier och råkade därvid i en sådan iver, att pipan ständigt slocknade för honom. Denna måste jag tända åt honom på nytt, i det jag räckte honom påtönt papper, vilket beredde mig ett särdeles stort nöje. Emellanåt satte han likväl bilderböcker i våra händer, satt själv tyst och stel i sin länstol och blåste ut så väldiga rökmoln, att vi allesammans inhöljdes som i dimma. Sådana kvällar var vår mor mycket ledsen, och knappt slog klockan nio, förrän hon sade: Nu barn, gå ni till sängs! Sandgubben kommer, jag hör det redan

Och verkligen hörde jag då var gång, att någonting med tunga, dröjande steg kom bullersamt uppför trappan — det måste vara sandgubben. Särskilt en gång var det där dova trampet och bullret synnerligen hemskt för mig. Jag frågade vår mor, i det hon förde bort oss: "Säg, mamma, vem är då den där elaka sandgubben, som alltid kör bort oss ifrån pappa? Hur ser han då ut?" — "Det finns ingen sandgubbe, mitt kära barn, genmälte vår mor. "Om jag säger, att sandgubben kommer, så betyder det bara, att ni är sömniga och inte kan hålla upp ögonen, som om man strött sand in i dem." — Min mors svar tillfredsställde mig ej, ja, den tanken vann alltmer insteg i min barnsliga fantasi, att min mor endast därför förnekade sandgubbens tillvaro, att vi inte skulle vara rädda för honom: jag hörde ju ständigt, hur han kom uppför trappan. Full av nyfikenhet att få reda på något lite närmare om den här sandgubben och hans förhållande till oss barn, sporde jag till sist den gamla jungfru, som vårdade min yngsta syster, vad den där sandgubben väl kunde vara för en konstig kropp? — "Så, Natan lille", svarade denna, "vet du det inte redan? Det är en elak karl, som kommer till barnen, när de ej vilja lägga sig, och kastar dem nävtals med sand i ögonen, så att dessa springa blodiga ut ur huvudet. Dem kastar han sedan i säcken och bär bort dem till halvmånen som föda för sina små barn. De sitta där i sitt bo och ha krokiga näbbar, liksom ugglorna; med dem hacka de upp de stygga små mänskobarnens ögon." — I min fantasi målade jag ut en gräslig bild av den grymme sandgubben. När han om kvällarna bullersamt klättrade uppför trappan, darrade jag av ångest och fasa. Min mor kunde inte få ur mig något mer än detta utrop, som jag stötte fram under snyftningar: "Sandgubben, sandgubben!" Därpå sprang jag in i sängkammaren; hela natten igenom pinades jag av sandgubbens fruktansvärda uppenbarelse. — Jag var väl redan tillräckligt gammal för att förstå, att det där, som

Y
tjänstekvinnan berättat mig om sandgubbens barnarede i halvmånen, ej rätt gärna kunde vara sant. Emellertid förblev alltjämt sandgubben för mig ett hemskt spöke, och skräck och fasa genomlade mig, när jag hörde honom ej bara komma uppför trappan utan även häftigt rycka upp min fars kammardörr och stiga på. Flera gånger blev han länge borta men kom sedan så mycket oftare. Detta varade under flera år, och jag kunde inte vänja mig vid det hemska spökeriet, ej heller bleknade inom mig bilden av den rysliga sandgubben. Hans försändelse med min fader började allt mer och mer sysselsätta min fantasi. En oövervinnlig skygghet hindrade mig från att spörja min fader därom, men under årens lopp växte sig inom mig lusten stark att själv, på egen hand utforska hemligheten och att få se den fabelaktige sandgubben. Denne hade lett mig in på det underbaras, äventyrligas stråkväg, detta sagolika, vilket alltför lätt listar sig in i barnasinnet. Ingenting var mig kärare än att höra eller läsa om hemska historier om troll, häxor, tummeliten och hans gelikar m. fl., men ingenting gick upp mot sandgubben, vilken jag tecknade av med kol eller krita i de sällsammaste, avskyvärdaste gestalter överallt på bord, skåp och väggar. När jag blivit tio år gammal, förvisade mig min mor från barnkammaren in i ett litet rum, vilket låg utmed korridoren, ej långt från min fars rum. Fortfarande måste vi, när på slaget klockan nio den okände lät höra av sig, snabbt avlägsna oss. Från mitt lilla rum förnam jag, hur han trädde in hos min far, och strax därpå föreföll det mig, som i hela huset spred sig en fin, sällsamt doftande ånga. I kapp med nyfikenheten växte alltjämt hos mig modet att på något sätt göra bekantskap med sandgubben. Ofta smög jag mig snabbt ur kammaren ut i korridoren, när min mor hade gått förbi, men jag kunde inte utspeja någonting, ty ständigt var sandgubben redan på andra sidan dörren, när jag nått fram till det ställe, där han borde hava synts. Till sist driven av ett oemotståndligt begär, beslöt jag att

gömma mig i min fars rum och där invänta sandgubbens ankomst.

På min fars inbundenhet och min mors sorgsenhet märkte jag en kväll, att sandgubben skulle komma. Jag föregav därför, att jag var mycket trött, lämnade rummet redan före klockan nio och dolde mig tätt invid dörren i ett krypin. Nu knarrade husporten, det gick i förstugan med långsamma, tunga, bullersamma steg i riktning mot trappan. Vår mor skyndade med mina syskon förbi mig. Sakta, sakta öppnade jag dörren till min fars kammare. Han satt som vanligt, tyst och orörlig med ryggen mot dörren, han lade ej märke till mig; snabbt smög jag mig in och dolde mig bakom den gardin, som hängde ned framför ett öppet skåp, vari min fars kläder hängde och som stod omedelbart invid dörren. — Allt närmare och närmare ljödo stegen — det hostade och skrapade och brummade sällsamt därute. Mitt hjärta skälvde av ångest och spänning. — Tätt, tätt framför dörren hördes ett tungt steg — ett häftigt tag i dörrlåset, rasslande gick dörren upp! I det jag bemannade mig med all kraft, kikade jag försiktigt fram. Sandgubben står mitt i rummet framför min far; det klara ljusskenet lyser upp hans ansikte. — Sandgubben, den förfärlige sandgubben är gamle advokaten *Coppelius*, vilken så många gånger äter middag hos oss! —

Men den rysligaste figur skulle inte hos mig ha kunnat väcka en större fasa än just denne *Coppelius*. — Tänk dig en stor, bredskuldrad man med ett oformligt tjockt huvud, ett askgrått ansikte, buskiga gråa ögonbryn, under vilka ett par grönaktiga kattögon stickande gnistrade fram, en stor näsa, som hängde ned över överläppen. Hans sneda mun drager sig ofta till ett ondskefullt skratt; därvid skymta ett par mörkröda fläckar fram på kinderna, och ett sällsamt väsende ljud låter höra sig mellan de sammanknipna tänderna. *Coppelius* uppenbarar sig alltid i en gammalmodigt skuren askfärgad rock, en likadan väst och likadana byxor men därtill svarta

strumpor och skor med små spännen av sten. Hans lilla peruk täckte knappast över hjässvirveln, sidolockarna räckte högt över de stora, röda öronen, och en bred åtsnörd hårpung stod rätt ut från nacken, så att man kunde se silverspannet, som höll ihop den veckade halsduken. Hela hans uppenbarelse var överhuvud vidrig och avskyvärd, men framför allt verkade hans stora, knotiga, hårbeväxta händer motbjudande på oss barn, så att allt, vad han med dem rörde vid, genast blev oss oaptitligt. Det hade han lagt märke till, och det beredde honom nu ett nöje att under den ena eller andra förvändningen beröra t. ex. ett stycke kaka eller någon ljuvlig frukt, som vår goda mor i smyg smusslat till oss på tallriken, så att vi, med tårar i ögonen, av äckel och avsky inte längre förmådde njuta av de godsaker, åt vilka vi annars skulle glatt oss. Han gjorde på samma sätt, när på högtidsdagarna vår far skänkte i ett gott glas sött vin åt oss. Då for han med sin hand blixtnsnabbt över glaset eller förde det till och med upp till sina blåaktiga läppar och skrattade ett riktigt djävulskt skratt, då vi endast med en tyst snyftning vågade visa vår harm. Han hade ständigt för vana att blott kalla oss de små odjuren. När han var tillstädes, vågade vi ej giva ett ljud ifrån oss, och vi önskade den fule, elake mannen, vilken med beräkning och låg avsikt fördärvade minsta glädje för oss, dit pepparn växer. Vår mor tycktes liksom vi ävenledes hata den vedervärdige *Coppelius*, ty, så snart han uppenbarade sig, övergick hennes glättighet, hennes ljusa, okonstlade väsen till sorgset, dystert allvar. Vår far betedde sig gentemot honom, som om han vore ett högre väsen, vars oarter man måste fördraga och vilken man på allt sätt måste hålla vid gott lynne. Han finge blott lätt och försiktigt behandlas, hans älsklingrätter tillagades, och sällsynta viner iskänktes åt honom.

När jag nu fick se denne *Coppelius*, greps min själ av en hemsk, förfärande aning, att ju ingen annan än

han kunde vara sandgubben, men denne var inte längre för mig den fågelskrämma, som amsagorna tala om, vilken åt sin ugglebokull på halvmånen hämtar hem barnens ögon till näring. — Nej! — han var i stället en ful, vedervärdig spökgestalt, vilken överallt, där han skrider fram, för i sitt släptåg jämmer, nöd samt timligt och evigt fördärv.

Jag stod alldeles förtrollad. Med risk att bliva upptäckt och, som jag klart förstod, hårt bestraffad, stannade jag, där jag var, med huvudet lyssnande framsträckt tvärsigenom gardinen. Min far mottog *Coppelius* högtidligt. "Till verket!" ropade denne med en hes, skärande röst och kastade av sig rocken. Min far drog mörk och tyst av sig sin nattrock, och bägge klädde sig i långa, svarta kåpor. Var de togo dem ifrån, hann jag ej se. Min far öppnade flygeldörrarna till ett väggskap. Men jag såg genast, att vad jag så länge ansett för väggskap, inte var något sådant utan i stället ett svart hål med en liten eldstad. *Coppelius* steg fram till härden, och en blå flamma slog sprakande upp därifrån. Alla slags sällsamma flaskor och kärl stodo där omkring. Ack min Gud! — Så som min gamle far nu böjde sig ned mot elden, hade han en alldeles främmande uppsyn. En förfärlig krampaktig smärta tycktes hava förvridit hans milda ärliga drag till en ful och vedervärdig djävulsbild. Han liknade *Coppelius*. Denne svängde den glödröda tången och hämtade därmed fram ur den tjocka ångan en del ljusst blänkande massor, som han sedan flitigt bearbetade med hammaren. Det tycktes mig, som om runtomkring människoansikten skyntade fram, men utan ögon — i stället för sådana hade de hemska, djupa, svarta ögonhålor. "Hit med ögon, ögon hit!" ropade *Coppelius* med dovt ekande stämma. Jag skrek högt, gripen av vildaste förfäran, och störtade från mitt gömställe fram på golvet. Då fattade *Coppelius* tag i mig. "Lilla odjur där! — lilla odjur!" bräkte han, i det han gnisslade med tänderna — ryckte mig till sig och

kastade mig på håren, så att lågan begynte sveda mitt hår: "Se här ha vi ögon — ögon — ett vackert par barnögon." Så viskade *Coppelius* och grep med händerna glödröda korn ut ur lågan, dem han ämnade strö in i ögonen på mig. Då lyfte min far bönfällande upp sina händer och ropade: "Mästare! Mästare! låt min Nathanael få behålla sina ögon — låt dem vara!" *Coppelius* gav till ett gällt skratt och ropade: "Ja, må pojken då få behålla sina ögon och lipa sitt avskilda mått här i världen; men nu ska vi i stället rätt noga undersöka händernas och fötternas mekanism." Och därmed grep han hårt tag i mig, så att lederna knakade och skruvade av mig händer och fötter och satte åter in dem än här, än där. "Det står i alla fall inte rätt till överallt! Det var bra som det var! — Den gamle förstod sig allt på det!" Så väste och läspade *Coppelius*; men runtomkring mig blev allt svart och mörkt, en häftig kramp genomför varje nerv och muskel — jag kände ingenting mer. En mild, varm fläkt gled över mitt ansikte, jag vaknade som ur dödens sömn, min mor hade böjt sig ned över mig. "Är sandgubben kvar än?" stammade jag. — "Nej, mitt älskade barn! han är långt, långt borta! han kan inte göra dig något ont!" — Så sade min mor och kysste och smekte den återvunne älsklingen.

Varför skall jag trötta dig, min hjärtans käre Lothar! Varför går jag så här in i vidlyftiga detaljer, då jag ännu har så mycket kvar att förtälja dig? Nej! — jag upptäcktes vid mitt spionerande och blev misshandlad av *Coppelius*. Ängest och förskräckelse hade ådragit mig en hetsig feber, och jag låg flera veckor till sängs. "Är sandgubben kvar än?" — Det var det första rediga ordet från min mun och tecknet på mitt tillfrisknande, min räddning. —

Jag skall bara berätta dig ytterligare det hemskaste ögonblicket under mina ynglingaår. Sedan skall du nog bliva övertygad om att det ej beror på mina ögons svaga synförmåga, om numera allting ter sig färglöst för mig,

utan att verkligen ett dunkelt öde hängt liksom en dyster molnslöja över mitt liv, vilken jag måhända blott i döden skall kunna sönderriva. —

Coppelius visade sig inte längre; det påstods, att han lämnat staden.

Ett år måtte ha förgått, då vi enligt vår gamla oförändrade vana om kvällen sutto omkring vårt runda bord. Vår far var särdeles glad och munter och förtalte en hel del roliga smådrag från sina ungdomsresor. Då, just som klockan slog nio, hörde vi plötsligt husporten knarra på sina gångjärn, och långsamma, blytunga steg dånade över förstugan och uppför trappan. "Det är *Coppelius*", yttrade bleknande min mor. "Ja! — det är *Coppelius*", återtog vår far med matt, bruten röst. Tårarna störtade ur min mors ögon. "Men far, far!" ropade hon, "är detta då alldeles nödvändigt?" — "För sista gången!" genmälte denne, "det är sista gången, som han kommer till mig, jag lovar dig det. Gå nu bara, gå med barnen! — Gå. — gå till sängs! God natt!"

Jag kände det, som om jag pressades in i en tung, kall sten, min andedräkt stockade sig. — Då jag blev orörligt stående, grep min mor mig i armen: "Kom, *Nathanael*, kom bara!" — Jag lät bortföra mig, jag trädde in i mitt rum. "Var lugn, var lugn, lägg dig till sängs, sov, sov", ropade min mor efter mig. Men pinad av en obeskrivlig inre ångest och oro, kunde jag ej sluta mina ögon. Den förhatlige, avskyvärde *Coppelius* stod framför mig med gnistrande ögon och log ondskefullt mot mig; förgäves sökte jag bliva kvitt hans bild. Det kunde väl redan vara vid midnatt, när en fruktansvärd stöt inträffade, som om en kanon avfyrats. Hela huset dånade, något rasslade och brusade förbi min dörr, husporten kastades med en smäll igen. "Det är *Coppelius*!" utropade jag förskräckt och sprang upp ur bädden. Då skrek någon högt i en skärande, tröstlös jämmer; snabbt störtade jag mot min fars rum, dörren stod öppen, en kvävande ånga slog emot mig, tjänstflickan skrek: "Ack, herrn! —

Herrn!" — Framför den rykande härden låg min far död på golvet, med svart bröst, gräsligt vanställt ansikte; runt om honom gräto och jämrade sig mina systrar, avsvimmad låg vår mor där bredvid! — "*Coppelius*, du fördömde satan, du har mördat vår fader!" — Så ropade jag högt; jag miste alldeles besinningen. När man två dagar därpå lade min far i kistan, voro hans anletsdrag åter milda och lugna, såsom de voro, medan han levde. I min själ vann den tröstande tanken insteg, att hans förbund med den djävulske *Coppelius* ej kunde hava störtat honom i evigt fördärv. —

Explosionen hade väckt upp grannarna, händelsen kom ut och drogs inför rätta, och domstolen ville ställa *Coppelius* till ansvar. Men denne hade spårlöst försvunnit från trakten.

Om jag nu säger dig, min hjärtans käre vän, att den där som bjöd ut barometrar, just var den fördömde *Coppelius*, så skall du inte förtänka mig, att jag uttyder den fientliga uppenbarelsen såsom något i hög grad olycksbådande. Han var annorlunda klädd, men *Coppelius'* gestalt och anletsdrag hava alltför djupt inpräglats i mitt innersta, för att ett misstag härvidlag skulle vara möjligt. Han har till på köpet ej en gång förändrat sitt namn. Han utger sig här, som jag erfar, för att vara en piemontesisk mekaniker och kallar sig Giuseppe Coppola.

Jag är fast besluten att göra upp räkningen med honom och hämnas min faders död, det må sedan gå hur som helst.

Berätta ej för min mor någonting om uppträdandet av den vedervärdige mannen — hälsa min kära lilla Klara, jag skall skriva till henne, när jag återvinner större lugn och jämvikt, Lev väl etc.

KLARA TILL NATHANAEL.

Det är sant, som du säger, att du inte skrivit på rätt länge till mig, men i alla fall tror jag, att du ständigt har mig i tankarna. Ty nog hade du tänkt ganska livligt på mig, när du ämnade sända av ditt sista brev till bror *Lothar* och i stället skrev utanskriften till mig. Glad i hågen bröt jag brevet och blev på det klara med miss-taget, när jag läste orden: Ack, min käre *Lothar*! — Nu borde jag inte ha läst vidare utan hade bort giva brevet åt bror *Lothar*. Men, har du också annars många gånger i barnsligt gäckeri förebrått mig, att jag har ett sådant lugnt, kvinnligt besinningsfullt temperament, att jag, i likhet med en viss fru, om än huset hotade att störta in, likväl förrn jag toge till flykten, i förbifarten skulle stjäla mig till att släta ut ett ojämnt veck i fönstergardinen, så behöver jag likväl knappt försäkra dig, att början av ditt brev djupt uppskakade mig. Jag kunde nära nog ej dra andan, det flimrade för mina ögon. — Ack, min högtälskade *Nathanael*! Vad var det väl för något förfärligt, som trätt in i ditt liv! Tanken på att skiljas från dig, att aldrig få återse dig for igenom mitt bröst som ett glödande dolkstyng. — Jag läste och läste! — Din skildring av den vedervärdige *Coppelius* är förfärlig. Först härigenom fick jag reda på vilken förfärlig bråddöd din gode gamle far dött. Bror *Lothar*, vilken jag tillställde brevet, sökte lugna mig, men det lyckades ej lätt. Den ödesdigre handlaren med barometrar *Giuseppe Coppola* förföljde mig hack i häl, och jag nästan skäms att tillstå, att han till och med för-mådde förvandla min vanligen så djupa sömn till all-sköns vidunderliga drömbilder. Men snart, redan dagen

därpå, hade allting fått en annan gestalt för mig. Var bara inte ond på mig, min innerligt älskade, om *Lothar* skulle hitta på att säga dig ungefär så här, att jag, trots din sällsamma aning, att *Coppelius* skall tillfoga dig något ont, är lika glad och obekymrad som någonsin.

Gentemot dig vill jag bara rentut förklara, att, efter min mening, allt det förfärliga och fasaväckande, varom du talar, blott försiggick i ditt eget inre men att yttervärlden, den sanna, verkliga, ägde ringa del däri. Nog för att den gamle *Coppelius* måtte ha varit vedervärdig, men *det* att han hatade allt vad barn heter — det väckte hos er barn en sann avsky för honom.

Naturligt nog förband sig nu i din barnsliga fantasi den förskräcklige sandgubben från amsagorna med den gamle *Coppelius*, vilken för dig, om du också inte trodde på sandgubben, alltjämt stod som ett spöklikt, för barn särskilt farligt naturväsen. Det här hemska arbetet nattetid i din faders sällskap bestod väl endast däri, att de bägge i hemlighet gjorde en del alkemistiska experiment, varmed din moder inte kunde vara tillfreds, enär säkerligen mycket penningar till ingen nytta förlösades och så till på köpet, såsom förhållandet med dylika laboranter ständigt lär vara, din faders sinne, helt och hållet uppfyllt av en bedräglig törst efter hög vishet, vändes ifrån familjens sanna bästa. Din far har säkerligen till följd av egen oförsiktighet vållat sin död, och *Coppelius* är inte skyldig därtill! Kan du tro, att jag i går åtsporde vår erfarne granne apotekaren, om vid kemiska experiment en sådan ögonblickligen dödande explosion vore möjlig? Han svarade: Ja, säkert, och så beskrev han för mig vidlyftigt och omständligt, som hans vana är, hur detta kunde tillgå, och nämnde därvid så många sällsamt klingande namn och termer, vilka jag rakt inte förmådde hålla i minnet. — Nu blir du väl förargad på din *Klara*; du kommer att säga: In i detta kalla temperament tränger ingen stråle av det hemlighetsfulla, vilket med osynliga armar ofta omfattar människan!

Hon ser bara den brokiga ytan av världen och fröjdar sig, liksom ett äkta barnasinne över den guldgående frukt, i vars inre är fördolt ett dödande gift.

Ack min hjärtans käre Nathanael! Tror du då ej, att också i ljusa, okonstlade, sorglösa sinnen kan innebörden om en dunkel makt, vilken fientligt söker fördärva oss i vårt eget väsen? — Förlåt mig dock, om jag stackars enfaldiga flicka tar mig för att på något sätt antyda för dig, vad jag egentligen tror om en sådan inre kamp. — Jag kan väl, när allt kommer omkring ej finna de rätta uttrycken, och du kommer att skratta ut mig, inte, emedan jag menar något dumt, utan emedan jag bär mig så oskickligt åt, att jag talar om det.

Givs det en dunkel makt, som så ondskefullt och förädiskt faller in i vårt inre en tråd, varmed den sedan håller oss fast och leder oss in på en fördärlig, av faror uppfylld väg, vilken vi annars inte skulle hava beträtt — givs det en sådan makt, så måste den utveckla sig i oss, liksom vi själva, ja, bliva ett med vårt eget väsen, ty endast så tro vi på den och upplåta den en plats, vilken den behöver för att bringa detta hemliga arbete till slut. Äga vi ett tillräckligt fast, genom ett harmoniskt liv stärkt sinne för att alltjämt igenkänna ett främmande fientligt inflytande såsom sådant och med lugna steg fortsätta på den väg, som vår läggning och kallelse anvisat oss, så går väl denna hemlighetsfulla makt under i sin fåfänga kamp att vinna en gestalt, som skulle vara vår egen spegelbild. Det är även visst och säkert, tillfogar här *Lothar*, att denna dunkla fysiska makt, om vi på detta sätt genom oss själva hän- givit oss åt henne, ofta i vårt inre väsen drar in främmande gestalter, som den yttre världen kastar i vår väg, så att vi endast själva tända den ande, vilken, såsom vi till följd av en vidunderlig villfarelse antaga, talar ur denna gestalt. Det är skuggbilden av vårt egna jag, vars inre frändskap och vars djupa inverkan på vårt sinne kastar oss ned i helvetet eller lyfter oss i hän-

ryckning upp till himmeln. — Du märker, min hjärtans käre Nathanael! att vi, jag och bror *Lothar*, ganska mycket samtalat i ämnet om dunkla makter och väldigheter, vilket allt nu, sedan jag ej utan möda tecknat upp det huvudsakliga härav, förefaller mig rentav djupsinnigt. *Lothars* sista ord förstår jag inte alldeles, jag anar endast, vad han menar, och likväl förefaller det mig, som om allt vore mycket sant. Jag ber dig, slå alldeles bort ur sinnet den fula advokaten *Coppelius* och barometerhandlaren *Giuseppe Coppola*! Vad övertygad om att dessa främmande gestalter ej äga någon makt över dig; endast tron på deras ondskefulla makt kan i verkligheten göra dem farliga för dig. Återspeglades inte av varje rad i ditt brev din själs djupaste uppror, gjorde mig inte ditt tillstånd riktigt ont in i själen, sannerligen, skulle jag ej kunna skämta över advokaten sandgubben och barometerhandlaren *Coppelius*. Var vid gott mod! — Jag har tagit mig för att uppenbara mig hos dig, såsom din skyddsande, och att med en högljudd skratsalva besvärja bort den fule *Coppola*, om han skulle låta falla sig till last att oroa dig i drömmen. Jag hyser alldeles inte någon fruktan för honom och för hans otäcka händer; han skall varken som advokat få förstöra några läckerheter för mig eller såsom sandgubbe fördärva mina ögons ljus.

Evigt din, min av hjärtat innerligt älskade Nathanael etc.

NATHANAEL TILL LOTHAR.

Jag tycker inte om att *Klara* nyligen till följd av ett misstag — visserligen föranlett av min tankspriddhet — bröt och läste det för dig avsedda brevet. Hon har svarat med ett mycket djupsinnigt filosofiskt brev, vari hon utförligt bevisar, att *Coppelius* och *Coppola* existera blott i min fantasi och äro drömbilder av mitt eget jag, vilka ögonblickligen upplösas, när jag igenkänner dem såsom sådana. Man skulle verkligen alls inte kunna tro, att den ande, som lyser fram ur dylika ljusa, helt leende barnaögon, ofta liksom ur ljuv, älsklig dröm, skulle kunna göra sådana förståndsmässiga slutledningar à la lärd magister. Hon åberopar dig. Ni ha talat angående mig. Du föreläser väl logiska utredningar för henne, för att hon skall lära sig att fint sikta och sovra. — Låt det vara! — För övrigt är det väl säkert, att barometerhandlaren *Giuseppe Coppola* alls icke är den gamle advokaten *Coppelius*. Jag åhör föreläsningar av professorn i fysik, vilken först nyligen anlant hit och som, i likhet med den ryktbare naturforskaren, heter *Spalanzani* och är av italiensk härkomst. Denne känner *Coppola* redan sedan flera år tillbaka, och för övrigt hör man även på hans uttal, att han verkligen är från Piemont. *Coppelius* var tysk men, som jag tycker, ingen ärlig tysk. Alldeles lugn är jag inte. Anse mig gärna, du och *Klara*, alltjämt för en dyster drömmare, men jag kan inte bli kvitt det intryck, som *Coppelius'* fördömda ansikte gör på mig. Jag är glad, att han är försvunnen från staden, såsom *Spalanzani* berättar mig. Denne professor är ett säregt original. En liten rund man, ett ansikte med starkt framskjutande kindknotor, en fin näsa, tjocka läppar, små

stickande ögon. Men bättre än genom alla beskrivningar kan du göra dig en föreställning om honom, om du betraktar *Cagliostros* bild, sådan som *Chodowiecki* ritat av honom i någon av de i Berlin utgivna fickkalendrarna. — Så ser *Spalanzani* ut. För en tid se'n går jag uppför trappan och lägger märke till att gardinen, som annars tätt skyler en glasdörr, vid ena sidan lämnar en liten springa öppen. Jag vet inte själv, hur jag fick det infallet att nyfiket titta in. En ståtlig, mycket smärt och särdeles välväxt kvinna, klädd i en härlig dräkt, satt där i rummet framför ett litet bord, varpå hon lagt bägge armarna och med händerna knäppta samman. Hon satt mittemot dörren, så att jag helt kunde betrakta hennes änglasköna ansikte. Hon tycktes ej se mig; i övrigt fanns det ett visst stolt uttryck i hennes ögon, jag skulle nästan kunna säga, att de saknade synförmåga; det föreföll mig, som om hon sov med öppna ögon. Jag blev alldeles besynnerlig till mods, och jag smög mig därför tyst bort, in i den nära intill liggande hörsalen. Efteråt fick jag reda på att den gestalt, som jag sett, var *Spalanzanis* dotter *Olimpia*, vilken han på ett egendomligt och otillständigt sätt håller inspärrad, så att absolut ingen människa får komma i hennes närhet. — När allt kommer omkring, är det väl något galet med henne; hon är kanske svagsint eller något dylikt. — Varför skriver jag emellertid allt det här till dig? Jag skulle ju ha kunnat berätta dig det muntligen mycket bättre och utförligare. Du skall nämligen veta, att jag om fjorton dagar är hos er. Jag måste återse min ljuva lilla ängel, jag menar *Klara*. Då skall nog den förstämning blåsa bort, som — jag måste tillstå det — var på väg att bemäktiga sig mig efter det jag mottagit hennes förargliga förståndskloka brev. Fördenskull skriver jag inte heller i dag till henne.

Tusen hälsningar etc. etc.

Något mera sällsamt och egendomligt kan ej uttänkas än det som tilldragit sig med min stackars vän, den

unge studenten *Nathanael*, och vilket jag gripit mig an med att förtälja dig, min gunstige läsare! Har du, välbenägne läsare! väl någonsin upplevat något, som helt och hållet fyllt ditt bröst, lagt beslag på alla dina tankar och ditt sinne, utträngande allt annat därifrån? Det jäste och kokade inom dig, sjudande, glödhatt löpte blodet genom ådrorna och färgade högre dina kinder. Din blick var så egendomlig, som om den sökte fånga i tomma rummet gestalter, ej synliga för andra ögon, och ditt tal upplöste sig i dystra suckar. Då sporde dig vännerna: Hur är det med dig, värderade vän? — Hur är det fatt, käre vän? Och så sökte du klargöra dina fantasigestalter med alla deßs glödande färger, ljus och skuggor och bemödade dig att finna ord för att göra början. Men det föreföll dig, som om du redan i ditt första ord måste riktigt koncentrera allt det underbara, härliga, uppskalkande, lustiga, hemska, som tilldragit sig, så att det, som en elektrisk stöt, skall träffa alla. Dock — vart ord, allt vad mänskligt språk förmår, föreföll dig färglöst, kallt och dött. Du söker och söker, stammar och hackar, och vännernas nyktra frågor slå ned som isiga vindfläktar på din inre glöd, tills den hotar att slockna. Men hade du, som en dristig målare, först med några djärva penseldrag kastat ned ytterlinjerna till bilden i ditt inre, så skulle du med lättare ansträngning, alltmera glödande, hava lagt på färgerna, och det levande virrvarret av olikartade figurer skulle hava ryckt med sig dina vänner, och de skulle hava sett, liksom du, sig själva mitt i den bild, som sprungit fram ur din fantasi! — Egentligen har ingen, *det* måste jag tillstå för dig, benägne läsare, sport mig om den unge *Nothanaels* historia. Du känner emellertid väl till att jag tillhör *författarnes* egendomliga skrå, vilka, om de bära någonting inom sig så, som jag förut skildrat det, bliva så till mods, som om var och en, vilken kommer i deras närhet, och dessutom väl även hela världen, frågade: Vad står då på? Berätta, käraste! — Så kände jag då en oemotståndlig lust att tala med

Ra

dig om *Nathanaels* ödesdigra levnad. Det underbara och sällsamma däri fyllde hela min själ, men just därför och emedan jag var tvungen att göra dig, min läsare, lika böjd för att bära det underbara, vilket ej är något ringa arbete, pinade jag mig med att börja *Nathanaels* historia på ett betydelsefullt, originellt, gripande sätt: "Det var en gång" — den vackraste begynnelsen på var berättelse — alltför nyktert! — "I den lilla landsortsstaden S. levde" — något bättre, åtminstone som en ansats till stegringen. — Eller genast medias in res: "Dra för fan i våld, ropade med skräck och raseri i sin vilda blick studenten *Nathanael*, när barometerhandlaren *Giuseppe Coppola*" — Det där hade jag i själva verket redan skrivit ned, när jag i studenten *Nathanaels* historia trodde mig förspörja något tokroligt — men historien är ju alls inte skämtsam. Inget ord och uttryck föll mig in, som tycktes endast i minsta mån återspegla något av färgglansen i fantasibilden. Jag beslöt att icke alls göra någon början. Tag, benägne läsare! de tre brev, vilka min vän *Lothar* godhetsfullt meddelat mig, för ytterlinjen i bilden, vari jag nu i form av min berättelse skall vinnlägga mig om att lägga in allt mer och mer färg. Måhända skall det lyckas mig att, som en god porträttmålare, så uppfatta mången gestalt, att du — utan att känna originalet — finner den lik, ja, så att det förefaller dig, som om du redan rätt ofta med egna ögon sett personen. Måhända skall du, min läsare, då tro, att ingenting är underbarare och galnare än det verkliga livet och att diktaren ej kan fånga detta annat än som i en dunkel reflex från en mattslipad spegel.

För att klargöra vad som redan i början är nödvändigt att känna till skall här till de ovannämnda breven ytterligare fogas, att kort efter det *Nathanaels* far dött, *Klara* och *Lothar*, barn av en avlägsen släkting, vilken likaledes dött och lämnat dem föräldralösa, av *Nathanaels* mor upptogos i deras hem. *Klara* och *Nathanael* fattade en häftig böjelse för varandra, varemot ingen

människa på jorden kunde ha något att invända. De voro alltså fästfolk, när *Nathanael* lämnade sin hemort för att i G. fortsätta sina studier. Där är han nu i sitt sista brev och åhör föreläsningar hos den berömde professorn i fysik, Spalanzani.

Nu skulle jag lugnt kunna fortsätta med min berättelse, men i detta ögonblick står *Klaras* bild så levande inför mina ögon, att jag inte kan taga blickarna från henne, såsom ständigt fallet var, när hon, ljuvt leende, såg på mig. — Vacker kunde *Klara* ej alls gälla för; det menade alla, som å ämbetets vägnar förstå sig på skönhet. Likväl berömde arkitekterna de rena proportionerna i hennes växt, målarna funno hennes nacke, barm och skuldror nästan alltför kyskt formade, var emot de samt och synnerligen förälskade sig i hennes underbara Magdalenahår och för övrigt pratade all möjlig strunt om hennes kolorit à la Battoni. En av dem, en verklig fantast, jämförde emellertid på ett högst förbluffande sätt *Klaras* ögon med en sjö av Ruisdael, vari en molnfri himmels rena azurblå, skogens och blomornas fågring, ett rikt landskaps hela brokiga, glada liv speglar sig. Diktare och mästare gingo emellertid ännu längre och yttrade: Varför dessa liknelser med sjö och spegel! — Kunna vi då betrakta flickan utan att underbara himmelska toner och sånger stråla oss till mötes ur hennes blick, vilka tränga in i vårt innersta, så att allting där får liv och rörelse? Sjunga vi då själva inte någonting, som det är verkligt bevänt med, så är det överhuvud inte mycket med oss; och det kunna vi då även tydligt läsa i det fina leende, som svävar kring *Klaras* läppar, när vi företaga oss att kvintilera något för henne, som skall föreställa sång, oaktat blott enstaka toner ljuda förvirrat om varandra. Så var det också. *Klara* ägde ett glatt och okonstlat äkta barnasinnes livskraftiga fantasi, en djup och fin kvinnlig känsla, ett särdeles klart och skarpt urskiljande förstånd. Oklara, överspända naturer komma till korta inför henne. Ty utan många ord, vilket över-

huvud ej låg för *Klaras* tystlåtna natur, sade dem hennes ljusa blick och fina ironiska leende: Kära vänner! hur kunnen I då begära av mig, att jag skall kunna anse edra sammanflytande skuggbilder för verkliga gestalter med liv och rörelse? — *Klara* ansågs fördenskull av många för att vara kall, känslolös, prosaisk. Men andra, som förmå att fatta livet i dess klara djup, älskade särdeles den känslofulla, förståndiga, barnsligt naiva flickan, ingen likväl så mycket som *Nathanael*, vilken, fördjupad i konst och vetenskap, levde ett starkt och glädjefullt liv. *Klara* var med hela sin själ fästad vid den älskade; de första molnskuggorna drogo genom hennes liv, när han skilde sig från henne. Med vilken förtjusning flög hon inte i hans armar, när han nu, såsom han i sitt sista brev till *Lothar* lovat, verkligen anlände till sin fäderne-stad och trädde in i sin moders rum. Då hände det vad som *Nathanael* trott, ty i det ögonblick, när han återsåg *Klara*, tänkte han varken på advokaten *Coppelius* eller på *Klaras* alltför förståndiga brev — varje förstämning var försvunnen!

Men *Nathanael* hade i alla fall rätt, när han skrev till sin vän *Lothar*, att den vedervärdige barometerhandlaren *Coppolas* gestalt rätt fientligt trätt in i hans liv. Det kände alla, då *Nathanael* genast de första dagarna visade sig alldeles förändrad till hela sitt väsen. Han försjönk i dystra drömmier och bar sig snart så sällsamt åt, som man aldrig förut lagt märke till hos honom. Allting, hela livet hade för honom blivit dröm och aning. Ständigt ordade han om hur varje människa, fastän hon tror sig vara fri, blott tjänar dunkla makter till en grym lek; förgäves uppreser man sig däremot; ödmjukt måste man foga sig i det, som ödet förutbestämt. Han gick så långt, att han påstod, att det vore dåraktigt att tro, att man på konstens och vetenskapens område fram-bryter någonting efter eget godtycke, ty hänförelsen, det enda, som sätter en i stånd att skapa, kommer ej ur ens

eget inre utan är resultatet av någon utom oss själv lig-
gande högre princip.

Detta mystiska svärmeri var den förståndiga *Klara* i
högsta grad emot; likväl föreföll det utsiktslöst att in-
låta sig på en vederläggning. Emellertid, när *Nathanael*
sökte leda i bevis, att *Coppelius* vore den onda princip,
som gripit honom i det ögonblick, när han lyssnade
bakom förhänget och att denne vedervärdige *demon* på
det mest fruktansvärda sätt komme att skada *Klaras*
kärlekslycka, då blev *Klara* mycket allvarsam och ytt-
rade: "Ja, *Nathanael*! Du har rätt, *Coppelius* är en ond,
fientlig princip, han kan åstadkomma fruktansvärda
saker, liksom en djävulsk makt, som synbarligen trädde
in i livet, men endast då, när du ej fördriver honom ur
ditt sinne och dina tankar. Så länge du tror på honom,
finns han även *till* och verkar; blott din tro utgör hans
makt." — *Nathanael* stod då i begrepp att, alldeles upp-
retad, som han var, över att *Klara* förlade *demonens*
tillvaro endast till hans eget inre, rycka fram med hela
den mystiska läran om djävlar och förfärliga makter,
men *Klara* avbröt honom i förtrytsam ton, i det hon
inskött någonting likgiltigt — till *Nathanaels* ej ringa
förargelse. *Han* tänkte för sig själv: sådana djupa hem-
ligheter äro ej tillgängliga för kalla, oemottagliga naturer
— utan att tydligt klargöra för sig, att han räknade
Klara just nu till dylika underordnade väsen, vadan han
inte hörde upp med ideliga försök att inviga henne i
de där hemligheterna. Tidigt på morgonen, då *Klara*
hjälpste till att laga frukosten, stod han bredvid henne
och föreläste henne ur alla slags mystiska böcker, så att
Klara till sist bad: Men, käre *Nathanael*, om jag nu
skulle gräla på dig och kalla dig den onda princip, som
fientligt inverkar på mitt kaffe? — Ty, om jag, som du
önskar, låter allt stå still och medan du läser, bara skall se
dig i ögonen, så går kaffet till spillo och ni få allesam-
mans ingen frukost! — *Nathanael* slog häftigt boken
samman och skyndade harmsen in i sitt rum. Annars

ägde han en viss styrka i tilltalande, livligt hållna berättelser, vilka han nedskrev och vilka *Klara* åhörde med innerligaste nöje. Nu voro hans diktningar dystra, obegripliga, formlösa, så att han, om än *Klara* skonsamt ej yttrade det, i alla fall kände med sig, hur föga tilltalad hon blev härav. Ingenting var mera dödande för *Klara* än det långtrådiga. Hennes själs sömnaktighet, som hon inte kunde bekämpa, tog sig då uttryck i blick och ord. *Nathanaels* diktningar hörde verkligen till det långtrådiga slaget. Hans förtrytelse över *Klaras* kalla, prosaiska natur växte, *Klara* å sin sida kunde ej övervinna sitt missnöje med *Nathanaels* dunkla, dystra, långtrådiga mystik, och så avlägsnade sig bägge i sitt inre alltjämt mer från varandra utan att själva lägga märke därtill. Den fule *Coppelius'* gestalt hade, såsom *Nathanael* måste tillstå för sig själv, bleknat bort i hans fantasi, och det kostade honom ofta en viss ansträngning att måla ut honom riktigt levande i sina diktningar, vari han uppträdde som en skräckfull ödets spökgestalt. Det föll honom till slut in att göra den där dystra aningen, att *Coppelius* skulle störande inverka på hans kärlekslycka, till motiv för en dikt. Han framställde sig och *Klara* i berättelsen, förenade i trogen kärlek, men då och då föreföll det, som om en svart hand grepe in i deras liv och ryckte till sig ett glädjeämne, som spirat upp för dem. Till sist, när de redan stå som brud och brudgum inför altaret, uppenbarar sig den förskräcklige *Coppelius* och rör vid *Klaras* ljuva ögon. Liksom blodiga gnistor slå de svedande och brännande mot *Nathanaels* bröst, *Coppelius* griper tag i honom och kastar honom in i en flammande cirkel av eld, vilken vrider sig omkring med stormens snabbhet och rycker honom med fasligt brus med sig. Det är ett dån, som om orkanen ursinnigt piskar på de skummande havsvågorna, vilka stegra sig i rasande kamp liksom svarta jätteväsen med vita huvuden. Men tvärsigenom detta vilda dån hör han *Klaras* röst: Kan du då inte se mig? *Coppelius* har

förvänt din syn; det var ju ej mina ögon, som brände sig så in i ditt bröst, det var ju glödande droppar av ditt eget hjärtblod — jag äger ju mina ögon i behåll, se då bara på mig! — *Nathanael* tänker: det är *Klara*, och jag är hennes för evigt. — Då är det, som om *den* tanken väldigt grepe in i eldcirkeln, tills den stannade; dovt förtonar bruset nere i den svarta avgrunden. *Nathanael* ser in i *Klaras* ögon — men det är döden, som med *Klaras* ögon vänligt betraktar honom.

Under det *Nathanael* diktade detta, var han mycket lugn och besinningsfull, han filade och förbättrade varje rad, och då han underkastat sig tvånget av rim och meter, vilade han inte, förrän allt smälte rent och välklingande ihop. Men när han nu äntligen blivit färdig och läste dikten högt för sig, då greps han av skräck och vild fasa och skrek högt: Vems gruveliga röst är detta? — Snart föreföll honom dock det hela åter blott som en mycket lyckad dikt, och det tycktes honom, som om *Klaras* kyliga temperament därigenom måste tändas, ehuru väl han ej tydligt klargjorde, varför *Klara* skulle tändas och vartill det nu egentligen skulle leda att skrämma upp henne med dessa fasaväckande bilder, som förespådde ett förskräckligt öde, som skulle förinta hennes kärlek. — De bägge — *Nathanael* och *Klara* — sutto i den lilla trädgård, som *Nathanaels* mor ägde, *Klara* var mycket glad, emedan *Nathanael* ej på tre dagar, varunder han nedskrev denna diktning, pinat henne med sina drömmar och aningar. Även *Nathanael* språkade glatt och livligt om skämtsamma saker som förr i tiden, så att *Klara* yttrade: Nu först har jag dig helt och hållet igen, ser du, hur vi kört den fule *Coppelius* på dörrn? Då först föll det *Nathanael* in, att han ju bar i fickan den där dikten, som han ämnat föreläsa. Han drog också genast fram sina papper och begynte läsa. *Klara*, vilken väntade sig något långtrådigt som vanligt och fogade sig med undergivenhet däri, begynte sticka med stort lugn. Men allteftersom det dystra molnet steg allt svartare uppåt,

lät hon stickstrumpan sjunka och blickade *Nathanael* stelt in i ögonen. Hejdlöst revs han med av sin diktning, hans inre glöd gav kinderna en högröd färg, tårar kvälde fram ur hans ögon.

Äntligen slöt han berättelsen, i djup utmattning stönade han, han fattade *Klaras* hand och suckade liksom upplöst i tröstlös jämmer: "Ack, *Klara, Klara!*" — *Klara* tryckte honom milt till sitt bröst och sade stilla men mycket långsamt och allvarligt: "*Nathanael*, min älskade *Nathanael!* — kasta den galna, ursinniga, vanvettiga sagan på elden!" Då sprang *Nathanael* förtrytsamt upp och ropade, i det han stötte *Klara* ifrån sig: "Du livlösa, fördömda automat!" Han skyndade bort. Den djupt sårade *Klara* fällde bittra tårar: "Ack, han har aldrig älskat mig, ty han förstår mig inte", snyftade hon högt. — *Lothar* trädde in i lövsalen; för honom måste *Klara* berätta vad som förefallit. Han älskade sin syster med hela sin själ, varje ord av hennes anklagelse föll som en gnista i hans inre, så att den ovilja, som han länge burit i sitt hjärta mot den överspände *Nathanael*, flammade upp i vild vrede. Han skyndade till *Nathanael*; i hårda ordalag förebrådde han honom hans vanvettiga beteende mot den älskade systemen; *Nathanael* brusade upp och svarade i liknande ordalag. En fantasitisk, vansinnig narr — så lät det från ena sidan; en usel, simpel vardagsmänniska — svarades från den andra. Tvekampen var oundviklig. De beslöto att efter akademisk sedvänja därstädes slåss på skarpslipade floretter följande morgon bakom trädgården. Tysta och mörka i lynnet smögo de omkring, *Klara* hade åhört det häftiga ordbyttet dem emellan och bevittnat, hur fäkthemästaren i skymningen ditförde floretterna. Hon anade vad som skulle ske. Anlända till stridsplatsen, hade *Lothar* och *Nathanael* just, under dyster tystnad, kastat av sig rockarna, med blodtörstig stridslust i de brinnande ögonen, stodo de just i begrepp att falla ut mot varandra, då *Klara* störtade dit genom en trädgårdsport. Snyftande ropade

hon högt: "Ni vilda, förskräckliga människor! — stöt bara genast ned mig, innan ni angriper varandra; ty hur skall jag väl längre leva på jorden, sedan min älskade mördat min bror eller min bror min älskade!" — *Lothar* lät sitt vapen sjunka och säg under tystnad ned till jorden, men i *Nathanaels* bröst väcktes i hjärtslitande vemod kärleken på nytt till liv, såsom han någon sin under sin härliga ynglingatids skönaste dagar brunnit för sin ljuva *Klara*. Mordvapnet föll ur handen på honom; han störtade till *Klaras* fötter. "Kan du då nåsin förlåta mig, du min enda, min hjärtinnerligt älskade *Klara!* — Kan du förlåta mig, min käre, käre bror *Lothar!*" — *Lothar* rördes av vännens djupa smärta. Under tusen tårar omfamnade de tre försonade människorna varandra och svuro att ej skiljas från varandra utan hålla tillsamman i ständig kärlek och trohet.

Nathanael kände sig till mods, som om en tung börda, vilken tryckt honom till marken, lyfts från hans skuldror, ja, som om han, i det han gjorde motstånd mot den mörka makt, vilken hållit honom snärjd, räddat hela sin tillvaro, som hotades med tillintetgörelse. Ännu tre sälla dagar levde han samman med sina kära; sedan återvände han till G., där han tänkte uppehålla sig ännu ett år för att därpå för alltid vända tillbaka till sin fäderne stad.

Allt vad som hängde ihop med *Coppelius*, hade man hållit tyst för modern, ty man visste, att hon ej utan fasa kunde tänka på honom, emedan hon, liksom *Nathanael*, gav honom skulden för makens död.

Hur häpen blev inte *Nathanael*, när han ville in i sin bostad och såg, att hela huset var nedbränt, så att endast de nakna brandmurarna höjde sig ur grushögen. Fastän elden utbrutit i apotekarns laboratorium, vilket befann sig i undre våningen, så att huset alltså avbränts nedifrån uppåt, så hade det likväl lyckats hans djärva, duktiga vänner att i rättan tid tränga in i *Nathanaels* i övre

våningen belägna rum och rädda hans böcker, manuskript och instrument. I oskadat skick hade de bragt allt i säkerhet i ett annat hus och där tagit ett rum i beslag, vilket *Nathanael* nu genast hyrde. Han ägnade ej särskilt någon tanke på att han bodde mittemot professor *Spalanzani*, och lika litet föreföll det honom besynnerligt, när han lade märke till att han från sitt fönster kunde se rakt in i det rum, där *Olimpia* ofta satt ensam, så att han tydligt kunde urskilja hennes figur, ehuru anletsdragen förblevo otydliga och utsuddade. Väl lade han slutligen märke till att *Olimpia* ofta hela timmar förblev sittande i samma ställning, som då han en gång upptäckte henne genom glasdörren, invid ett litet bord utan någon som helst sysselsättning och att hon uppenbarligen riktade sin blick oavvänt mot honom. Han måste även för sig själv tillstå, att han aldrig sett en vackrare figur. Emellertid, då han ägde *Klaras* bild i sitt hjärta, blev den styva, stela *Olimpia* honom högst likgiltig och endast då och då såg han över sitt kompendium flyktigt efter den sköna bildstoden — det var också allt. — Han höll just på att skriva till *Klara*, när det sakta knackade på dörren. Den öppnade sig på hans tillrop, och *Coppolas* vedervärdiga ansikte stack in. *Nathanael* skälvde till i sitt innersta. Men, i det han drog sig till minnes vad *Spalanzani* sagt honom angående sin landsman *Coppola* och vad han jämväl med avseende på "sandgubben" *Coppelius* så heligt lovat sin älskade, skämdes han själv för sin barnsliga spökrädsla, bemannade sig med all kraft och yttrade så lugnt och sansat som möjligt: "Jag ska inte ha någon barometer, min käre vän, gå bara härifrån!" Men då steg *Coppola* helt och hållet in i kamraren och yttrade med hes röst, i det hans breda mun drog sig ihop till ett fult skratt och de små ögonen under sina långa grå ögonhår stickande gnistrade fram: "Å, icke nu barometrar, icke barometrar! — har ock sköne ökon — sköne ökon!" — Förfärad ropade *Nathanael*: "Galna människa, hur kan du ha ögon till salu?"

— Ögon, ögon?" — Men på ögonblicket hade *Coppola* ställt sina barometrar åt sidan, dök med handen ner i sina vida rockfickor och hämtade fram lornjetter och glasögon, vilka han lade på bordet. — "Nå, nå, brillor att sätta på näsan — det vara mine ökon, sköne ökon!" — Och därmed hämtade han fram ständigt flera brillor, så att det begynte sällsamt gnistra och glimma på hela bordet. Tusentals ögon liksom ryckte krampaktigt och stirrade stelt upp till *Nathanael*, men han kunde inte taga sina blickar från bordet, och alltjämt lade *Coppola* dit flera brillor, och ständigt vildare hoppade flammande blixtar om varandra och sköto sina blodröda strålar in i *Nathanaels* bröst. Övermannad av vanvettig skräck, skrek han högt: "Hör upp! hör upp! förfärliga människ!" — Han grep *Coppola* i armen, när denne just dök ned i sin ficka efter ännu flera brillor, och det fastän hela bordet redan var övertäckt med sådana. *Coppola* lösgjorde sig stilla med ett hest, vidrigt skratt, och med orden: "Ah, icke för er, men här sköne glas", rafsade han ihop och stoppade på sig alla sina brillor samt hämtade ur sidofickan på sin rock fram en mängd stora och små kikare. Så fort bara brillorna voro försvunna, blev *Nathanael* alldeles lugn, och, i det han tänkte på *Klara*, insåg han väl, att det förfärliga spökeriet blott varit en lek av hans fantasi, liksom att *Coppola* vore en högst redbar mekaniker och optiker men ingalunda kunde vara *Coppelius'* fördömda dubbel- och gengångare. Dessutom hade alla de kikare, som *Coppola* nu lagt fram på bordet, alls intet besynnerligt, allra minst något så spökligt som brillorna. För att göra allting gott igen beslöt *Nathanael* nu att verkligen köpa någonting av *Coppola*. Han tog upp en liten kikare, ett särdeles vackert arbete, och såg ut genom sitt fönster för att pröva den. Aldrig i hela sitt liv hade han haft en kikare i sin hand, som ryckte föremålen så rent, skarpt och tydligt alldeles intill hans ögon. Ovillkorligen såg han in i *Spalanzanis* rum. *Olimpia* satt som vanligt framför det lilla bordet;

armarna vilade på detsamma, händerna voro ihopknäppta. — Nu först varseblev *Nathanael Olimpias* underbart formade ansikte. Endast ögonen föreföllo honom alldeles sällsamt döda och stela. Dock, i det han blickade allt skarpare och skarpare genom kikaren, tycktes det, som om fuktiga månstrålar skymtade fram i *Olimpias* ögon. Det föreföll, som om först nu hennes synförmåga tänts upp; allt mera levande flammade hennes blickar. *Nathanael* låg som fasttrollad i fönstret, oavbrutet betraktande den himmelskt sköna *Olimpia*. En harskling och en skrapning väckte honom som ur en djup dröm. *Coppola* stod bakom honom: "Tre zechini — tre dukater." *Nathanael* hade rent glömt bort optikern; raskt betalade han vad denne begärt. "Icke så? — Sköne glas — sköne glas!" sporde *Coppola* med sin vedervärdiga, hesa röst och sitt ondskefulla leende. "Ja, ja, ja!" svarade *Nathanael* förtrytsamt. "Adjö, käre vän!" — *Coppola* lämnade rummet, ej utan många sällsamma sidoblickar på *Nathanael*. I trappan hörde han honom skratta högt för sig själv. "Nåja", menade *Nathanael*, "han skrattar ut mig, emedan jag säkert betalt den lilla kikaren alldeles för dyrt — alldeles för dyrt!" — I det han tyst yttrade dessa ord, föreföll det honom, som om en djup dödssuck hemskt ekade genom rummet; *Nathanaels* andedräkt stockade sig av ångest. — Men han hade ju själv suckat till på detta vis — det märkte han väl. "*Klara*", sade han till sig själv, "har väl rätt, då hon anser mig vara en orimlig andeskådare; men narraktigt är det likväl — ack ännu värre än narraktigt, att den dumma tanken, att jag alltför dyrt betalt *Coppola* kikaren, ännu gör mig så sällsamt ängslig. Jag inser inte alls anledningen därtill." — Så satte han sig ned för att avsluta brevet till *Klara*, men en blick genom fönstret övertygade honom, att *Olimpia* ännu sutte där, och ögonblickligen, liksom driven av en oemotståndlig makt, sprang han upp, grep *Coppolas* kikare och kunde inte slita sig ifrån *Olimpias* förföriska anblick, förrän hans vän och broder

Sigmund hämtade honom för att åhöra professor *Spalanzanis* föreläsning. Gardinen framför det skickensediga rummet var tätt fördragen; han kunde inte upptäcka *Olimpia* lika litet här som de bägge följande dagarna i hennes rum, fastän han knappt lämnade sitt fönster och oavlåtligt spejade dit över genom *Coppolas* kikare. Den tredje dagen blevo till och med fönstren förhängda. Helt förtvivlad och driven av längtan och glödande åtrå skyndade han ut i riktning mot stadsporten. *Olimpias* gestalt svävade framför honom i rymden, trädde fram för honom ur buskagen och blickade mot honom med stora strålände ögon från bäckens klara vatten. *Klaras* bild hade alldeles försvunnit ur hans inre, han tänkte på intet annat än *Olimpia* och klagade högt och jämmerligt: "Ack, du min höga, härliga kärleksstjärna, har du då bara stigit upp för mig för att genast åter försvinna och lämna mig ensam i en mörk och hopplös natt?"

När han var på hemväg till sin bostad, lade han märke till ett bullersamt förehavande i *Spalanzanis* hus. Dörarna stodo öppna, man bar in alla slags möbler och husgeråd, fönstren i första våningen voro uttagna, beskäftiga tjänsteandar dammade och fejade med stora tagelviskor överallt, inne i huset hamrade och knackade snickare och tapetserare. *Nathanael* blev full av förvåning stående på gatan. Då trädde *Sigmund* skrattande fram till honom och sade: "Nå, vad säger du om vår gamle *Spalanzani*?" *Nathanael* bedyrade, att han alls inte kunde yttra någonting, då han ej kände till något om professorn men däremot med största förundran iakttog allt det galna upptåg och leverne, som brutit ut i det stilla och dystra huset. Han fick då av *Sigmund* reda på att *Spalanzani* i morgon ämnade giva en stor fest med konsert och bal samt att halva universitetet vore inbjudet. Överallt pratade man om att *Spalanzani* skulle låta sin dotter *Olimpia*, vilken han så länge ängsligt hållit undan för varje mänskoöga, för första gången framträda i sällskapslivet.

Nathanael fann ett inbjudningskort sig till möte och gick med högt klappande hjärta på utsatt tid dit, då redan vagnarna rullade fram och ljusen skimrade i de smyckade salarna. Sällskapet var talrikt och glänsande. *Olimpia* uppenbarade sig, mycket rikt och smakfullt klädd. Man måste beundra hennes vackert formade ansikte och figur. Den något egendomligt insvängda ryggen, hennes figurs getingsmala midja syntes frambragt genom alltför stark snörning. I hållning och uppträdande ägde hon något styvt och avmätt, som föreföll mången oangenämt; men det tillskrev man det tvång, sällskapslivet pålade henne. Konserten tog sin början. *Olimpia* spelade på flygeln med stor skicklighet och föredrog likaledes en bravuraria med en ljus, nästan skärande gasklocklik stämma. *Nathanael* var alldeles hänryckt. Han stod allra längst bort och kunde därför i det bländande skenet från vaxljusen icke fullt igenkänna *Olimpias* drag. Oförmärkt tog han därför fram *Coppolas* kikare och riktade den mot den sköna *Olimpia*. Ack! — då märkte han, hur hon längtansfullt blickade hän till honom, hur varje ton klarligen smälte hop med den kärleksblick, som lik en flamma genomträngde hans innersta. De konstfärdiga rouladerna föreföllo *Nathanael* som ett himmelskt jubel av en själ, som förklarats genom kärleken, och när nu till sist efter kaden sen den långa drillen smattrande ljud genom salen, förmodade han, plötsligt gripen liksom av glödande armar, icke längre tygla sig; han måste högljutt ropa till av smärta och hänförelse: "*Olimpia*"! — Alla sågo sig om emot honom, många skrattade. Men domkyrkoorganisten gjorde en ännu mörkare grimas än förut och mumlade bara: "Nå, nå!" — Konserten var slut, balen tog vid. — "Att dansa med henne! — med henne!" — det var nu för *Nathanael* målet för alla hans önskningsar, all hans strävan. Men hur skulle han kunna få mod att bjuda upp henne, balens drottning? — Dock, han visste ej själv, hur det gick till, att han, när dansen redan tagit

sin början, stod tätt intill *Olimpia*, vilken ännu ej blivit uppbjuden, och grep hennes hand, knappt i stånd till att framstamma några ord. Iskall var *Olimpias* hand; han kände sig genombävad av en hemsk dödskylla, han stirrade *Olimpia* in i ögat; det strålade emot honom, fullt av kärlek och längtan, och i ett ögonblick föreföll det även, som om pulsen begynte slå och livliga blodströmmar glöda i hennes kalla hand. Och även i *Nathanaels* inre började kärlekens åtrå glöda allt högre; han slog armen om den sköna *Olimpia* och flög med henne tvärsigenom lederna av de dansande. — Han trodde, att han dansat riktigt bra efter takt, men av den säregna rytmiska fasthet, varmed *Olimpia* dansade och som ofta riktigt bragte honom ur gängorna, märkte han snart, i hur hög grad takten brustit honom. Han ville i alla fall inte längre dansa med någon annan och skulle ha kunnat på fläcken mörda var och en, som närmat sig *Olimpia* för att bjuda upp henne. Likväl inträffade detta blott två gånger; sedan förblev till hans häpnad *Olimpia* sittande varje dans, och han tröttnade ej att ständigt bjuda upp henne på nytt. Hade *Nathanael* förmått se någonting annat än den sköna *Olimpia*, så skulle nog gräl och tvist av all slags tråkig art varit oundviklig, ty det var uppenbart, att det halvhöga, endast med möda undertryckta skratt, som bland ungdomen förnams här och där i vråarna, gick ut över den sköna *Olimpia*, vilken de oavbrutet följde med särdeles nyfikna blickar; man visste rakt inte varför? Upphettad av dansen och det rikligt njutna vinet, hade *Nathanael* avlagt all den blyghet, som eljest utmärkte honom. Han satt bredvid *Olimpia* med hennes hand i sin och talade, hänfört och alldeles lågande, om sin kärlek i ordalag, som ingen förstod, varken han själv eller *Olimpia*. Måhända att hon likväl begrep dem, ty hon blickade oavvänt in i hans öga och suckade gång efter annan: "Ack — ack — ack!" varpå *Nathanael* likaledes sade: "O du härliga, himmelska kvinna! — Du stråle från kärlekens förlovade para-

dis! — Du djupa själ, som återspeglar hela min tillvaro” och än mera i den stilen, men *Olimpia* suckade endast ständigt åter: ”Ack — ack!” — Professor *Spalanzani* gick några gånger förbi de bägge lyckliga och log mot dem på ett sällsamt belåtet vis. Det föreföll *Nathanael*, fastän han befann sig i en helt annan värld, med ens, som om det här nere hos professor *Spalanzani* bleve märkvärdigt dunkelt. Han såg omkring sig och varseblev till ej ringa förskräckelse, att just de tvenne sista ljusen brunno nere i den tomma salen och höllo på att släckas. Musik och dans hade för länge sedan upphört. ”Skilsmässa, skilsmässa”, skrek han alldeles förtvivlad och vild; han kysste *Olimpias* hand, han böjde sig ned till hennes mun; iskalla läppar mötte hans glödande mun! — Liksom när han rörde vid *Olimpias* kalla hand, kände han sig gripen av en känsla av fasa; legenden om den döda bruden dök plötsligt upp i hans minne, men *Olimpia* hade fast tryckt honom till sig, och i kyssen tycktes det, som om läpparna värmdes till liv. — Professor *Spalanzani* gick långsamt genom den tomma salen; hans steg ekade ihåligt, och hans gestalt, kring vilken de flackande slagskuggorna lekte, hade ett hemskt, spöklikt utseende. — ”Älskar du mig — älskar du mig, *Olimpia*? — Säg, bara detta ord? — Älskar du mig?” så viskade *Nathanael*, men *Olimpia* suckade, i det hon steg upp, endast: ”Ack — ack!” — ”Ja, du min ljuva, härliga kärleksstjärna”, yttrade *Nathanael*, ”du har tänts för mig och skall upplysa och förklara mitt innersta för evigt!” — ”Ack — ack!” genmälte *Olimpia*, i det hon gick bort. *Nathanael* följde henne; de stannade framför professorn. ”Ni har på ett utomordentligt livligt sätt underhållit er med min dotter”, yttrade denne leende: ”Nå, nå, käre herr *Nathanael*, finner ni smak i att samtala med den tafatta flickan, så är ni välkommen.” — *Nathanael* begav sig därifrån med hjärtat bräddfullt av himmelsk sällhet. *Spalanzanis* fest var samtalsämnet för de följande dagarna. Fastän professorn gjort allt för att

synas som en lysande värd, så hade likväl kvickhuvudena åtskilligt att berätta om allt det opassande och underbara, som passerat, och framför allt kritiserade man den dödstela och stumma *Olimpia*, vilken man, oaktat hennes sköna yttre, pådiktade fullständig andlig slöhet och vari man ville finna orsaken till att *Spalanzani* så länge hållit henne gömd. *Nathanael* hörde det ej utan ett visst raseri i sin själ; han teg emellertid, ty, tänkte han, det skulle nog ej löna mödan att överbevisa dessa gloopar, att det just var deras egen slöhet, som hindrade dem från att inse *Olimpias* djupa, härliga själ? "Gör mig den tjänsten, bror", yttrade en dag Sigmund, "gör mig den tjänsten och säg, hur det var dig, förständig karl som du är, möjligt att förgäpa dig i vaxbelädet, i den där trädockan där borta?" *Nathanael* var nära att fara ut i vrede mot honom; han besinnade sig emellertid snabbt och genmälte: "Säg du mig, Sigmund, hur det kan komma sig, att du med ditt livliga sinne, din för allt skönt öppna blick kan vara blind för *Olimpias* himmelska fågring? Men just därför får jag dig inte, ödet vare prisat! till medtävlare. I annat fall måste en av oss stupa i sitt blod." Sigmund insåg väl, hur det var fatt med vännen, sökte skickligt släta över och, sedan han yttrat, att man rörande kärleken aldrig kunde tvista, tillfogade han följande ord: "Det är i alla fall egendomligt, att flera av oss ha tämligen lika mening om *Olimpia*. Hon har förefallit oss — tag ej illa upp, bror! — på ett sällsport sätt stel och själlös. Hennes figur är harmonisk, likaledes hennes ansikte — det är sant! — Hon skulle kunna anses för skön, om inte hennes blick vore alldeles utan livsvärme, jag skulle vilja säga, synförmåga. Hennes gång är egendomligt avmätt, varje hennes rörelse förefaller bero på gången av ett väl uppdraget urverk. Hennes pianospel, hennes sång äger den sjungande maskinens riktiga men själlösa takt, som berör en oangenämt, och likaså är förhållandet med hennes dans. För oss har denna *Olimpia* blivit någonting oro-

väckande; vi skulle inte vilja hava något att göra med henne; det föreföll oss, som om hon endast efterapade en levande varelses sätt, och likväl är det ett egendommeligt förhållande med henne." — *Nathanael* gav alls ej vika för den känsla av bitterhet, som var på väg att gripa honom vid dessa *Sigmunds* ord; han tyglade sin ovilja och yttrade endast mycket allvarligt: "Tacka för att *Olimpia* förefaller er, kalla, prosaiska människor, motbjudande. Blott för ett poetiskt sinne utvecklar ett samstämmigt väsen sin hemlighet! — Endast för *mig* har hennes kärleksblick gått upp och genomstrålat själ och sinnen; blott i *Olimpias* kärlek återfinner jag mig själv. Det är också visst och sant, att hon ej faller in i någon mångordig platt konversation, i likhet med andra grunda själar. Det är sant, att hon yttrar föga, men dessa få ord förefalla som äkta hieroglyfer av den inre världen, full av kärlek och upphöjd insikt i själens liv i åskådning av det tillkommande. Dock — för allt sådant saknar ni varje sinne, och allt är som ord utan betydelse." — "Gud beskydde dig, herr broder", sade *Sigmund* i mycket mild, nästan vemodig ton, "men det förefaller mig, som du vore stadd på en ond väg. På mig kan du räkna, om allt — — — Nej, jag kan inte säga något mera!" — Det förekom *Nathanael* plötsligt, som om den kalle, prosaiske *Sigmund* önskade honom allt gott; han tryckte således mycket hjärtligt den hand, han bjöd honom. —

Nathanael hade totalt glömt bort, att det fanns en *Klara* i världen, som han fordom älskat; modern — *Lothar* — alla hade försvunnit ur hans minne; han levde bara för *Olimpia*, hos vilken han dagligen satt hela timmar och fantiserade om sin kärlek, om sin sympati, vilken flammade upp till liv, om själarnas valfrändskap m. m., vilket allt *Olimpia* med stor andakt åhörde. Ur sin skrivpulpets djupaste skrymslor hämtade *Nathanael* fram allt vad han någonsin författat. Dikter, fantasier, visioner, romaner, berättelser — allt detta ökades dag-

ligen med all slags överspända sonetter, stanser, kanzoner, och allt detta läste han timme efter timme upp för *Olimpia* — utan att förtröttas. Men aldrig hade han heller förut ägt en sådan härlig åhörarinna. Hon varken stickade eller sydde, hon såg inte ut genom fönstret, hon matade ej någon liten fågel, hon lekte ej med någon knähund eller älsklingskatt, hon vred och snodde ej på någon papperslapp, eller någonting annat i sin hand, hon måste inte gripa till någon konstlad hostning för att dölja en gäspning — kort sagt, timme efter timme såg hon med sin stela blick oavvänt in i den älskades öga utan att rycka och röra på sig, och allt mera glödande och livlig blev denna blick. Endast när *Nathanael* till sist steg upp och kysste hennes hand, ävensom hennes mun, sade hon: "Ack, ack!" — men därefter: "God natt, min älskade!" — "O du härliga, du djupa själ", utropade *Nathanael* i sin kammare, "endast av dig, av dig ensam skall jag helt bli förstådd." Han ryste av inre hänförelse, när han betänkte, vilken underbar samklang, som dagligen alltmera uppenbarade sig mellan hans och *Olimpias* själar; ty det föreföll honom, som om *Olimpia* talat djupt ur hans innersta angående hans verk, överhuvudtaget om hans diktargåva, ja, som om rösten kommit ur hans eget innersta. Det måste sannernigen också varit fallet, ty flera ord, än som ovan omnämnts, yttrade *Olimpia* aldrig. Men om också *Nathanael* i sina ljusa, nyktra ögonblick, t. ex. om morgnarna strax efter uppvaknandet, verkligen insåg *Olimpias* fullständiga passivitet och fåordighet, så sade han dock för sig själv: "Ack, vad betyder ord! — En blick ur hennes himmelska öga säger mer än varje språk här nere. Förmår då någonsin ett himlens barn anpassa sig efter den trånga krets, som ett sorgligt jordiskt behov uppdragit?" — Professor *Spalanzani* föreföll vara särdeles glad åt förhållandet mellan hans dotter och *Nathanael*. Han gav denne alla slags otvetydiga bevis på sin välvilja, och när till sist *Nathanael* försiktigt vågade häntyda på en för-

bindelse med *Olimpia*, log denne med hela sitt ansikte och yttrade, att han skulle lämna sin dotter valet alldeles fritt. — Uppmuntrad genom dessa ord och med brinnande åtrå i sitt hjärta, beslöt *Nathanael* att redan följande dag anropa *Olimpia*, att hon öppet i klara ord ville uttala vad hennes ljuva, kärleksfulla blick redan länge sagt honom, att hon för alltid ville bli hans. Han sökte efter den ring, som hans mor skänkt honom vid avskedet för att överrätta den åt *Olimpia* såsom sinnebild av hans hängivenhet och hans liv, som genom honom skulle gå sin knoppning och blomning till mötes. Brevet från *Klara* och *Lothar* föllo därvid honom i händerna; likgiltigt kastade han dem åt sidan, fann ringen, stoppade den på sig och skyndade över till *Olimpia*. Redan på trappan, i förstugan förnam han ett underligt buller och oväsen; det tycktes härröra från *Spalanzanis* studiekammare. Ett trampande fram och åter hördes, vidare klirrande ljud, stötar och ett slående på dörren, blandat med eder och förbannelser. "Släpp den — släpp den, skurk, förryckte tok! — Att våga liv och lem därför? — ha, ha, ha, ha! — det ha vi inte slagit vad om — det är jag, jag, som gjort ögonen, som gjort urverket — dumme djävul med ditt urverk — fördömde hund till enfaldig urmakare — i väg med dig — satan — håll — pipsvarvare — djävulska odjur! — håll — bort med dig — släpp!" — Det var *Spalanzanis* och den förfärlige *Coppelius'* röster, vilka rasade och väste i ett enda virrvarr. Gripnen av namnlös ångest störtade *Nathanael* in i rummet. Professorn hade gripit tag i en kvinnofigur vid skuldrorna, italienaren *Coppola* vid fötterna, de ryckte och drogo dockan hit och dit, kämpande i fullt raseri om besittningen av densamma. Full av djupaste fasa, ryggade *Nathanael* tillbaka, när han i dockan igenkände *Olimpia*. Han flammade upp i vild vrede och ämnade rycka den älskade till sig från de rasande, men i samma ögonblick vred *Coppola*, vilken med en jättelik ansträngning svängde runt, dockan ur händerna på pro-

fessorn och riktade med denna ett så fruktansvärt slag mot honom, att denne baklänges tumlade och störtade ned över bordet, varpå småkrus, retorter, flaskor och glascylindrar voro placerade — alla dessa kärl sprungo sönder i tusentals skärvor. Nu kastade *Coppola* figuren över skuldrorna och skyndade med ett fruktansvärt skal-lande hånskratt raskt nedför trappan, så att dockans fötter, vilka på ett fult och hemskt sätt hängde ned, klapprade och slog mot trappstegen såsom träklossar. — *Nathanael* stod stel i alla leder, endast alltför tydligt hade han lagt märke till att *Olimpias* dödsbleka vaxansikte saknade ögon — i stället fanns endast svarta ögonhålor: hon var en livlös docka! *Spalanzani* vältrade sig på golvet, han var sönderskuren i huvud, bröst och i ena armen av glasskärvor; blodet välldes fram som ur källådror. Men han samlade ihop sina krafter. — "I väg efter honom, varför tvekar du? — *Coppelius* — *Coppelius*, han har rövat ifrån mig min bästa automat — tjugu års arbete — satt liv och lem på spel — urverket — tal — gång — allt mitt — ögonen — ögonen stulna från dig — fördömde — förbannade karl — i väg efter honom — tag *Olimpia* tillbaka åt mig — där har du ögonen!" — Nu såg *Nathanael*, huru ett par blodiga ögon lågo på golvet och stirrade på honom. *Spalanzani* tog upp dem med sin osårade hand och kastade dem efter honom, så att de träffade hans bröst. — Då grep honom vansinnet med glödande klor och for in i hans innersta, sönderslitande hans själ och alla hans tankar. "Ui, ui, ui! *Eldcirkel, eldcirkel!* vrid dig, *eldcirkel!* — lustigt! lustigt! — Lilla trädocka, ui, vackra lilla trädocka, vrid dig runt!" — därmed kastade han sig över professorn och tryckte till strupen på honom. Han skulle ha strypt honom, men bullret hade lockat dit en mängd folk, vilka trängde sig in, ryckte upp den rasande *Nathanael* och räddade så professorn, vilken genast blev ombunden. Så stark han än var, förmådde *Sigmund* inte tygla den rasande. Han skrek alltjämt med en fruktans-

värd stämma: "Lilla trädocka, vrid dig!" och slog omkring sig med knutna nävar. Till sist lyckades man med mångas förenade krafter att övermanna honom, i det de kastade omkull honom på golvet och bundo honom. Hans ord dogo bort i ett förfärligt djuriskt brummande. I detta gräsliga raseri fördes han till dårhuset. —

Innan jag, benägne läsare, fortfar med att berätta dig, vad som vidare tilldragit sig med den olycklige *Nathanael*, kan jag, i händelse du skulle hysa något intresse för den skicklige mekanikern och automatfabrikanten *Spalanzani*, försäkra dig, att han fullständigt botats från sina sår. Han måste emellertid övergiva universitetet, enär *Nathanaels* historia väckte uppseende och det allmänt ansågs för ett fullständigt otillåtet bedrägeri att vid vanliga, hyggliga, normala tecirklar — sådana hade *Olimpia* med framgång besökt — i stället för en levande varelse insmuggla en trädocka. Herrar jurister kallade det till och med ett fint och därför så mycket mera straffvärt bedrägeri, då det var riktat mot allmänheten och så slugt anordnats, att ingen människa — med undantag av några särdeles kloka studenter — hade märkt det, fastän nu efteråt alla spelade förnumstiga och ville draga fram allsköns fakta, vilka förekommit dem misstänkta. Men dessa sistnämnda personer bragte egentligen ingenting av vikt i dagen. Ty kunde t. ex. det väl förefalla någon misstänkt, att, efter utsagon av en av de eleganta "thé-isterna" *Olimpia* stick i stäv mot all konvensans oftare nyst än gäspat? Detta nysande, förmodade eleganten i fråga, förorsakades av det dolda urverkets självuppdragning; det hade därvid gett ifrån sig ett märkbart knarrande o. s. v. Professorn i poesi och vältalighet tog sig en pris snus, smällde med locket, harsklade sig och yttrade i en högtidlig ton: "Högtärade herrar och damer! Märka ni då inte det fina i kråksången? Det hela är en allegori — en utförd liknelse! — Ni förstår mig! — Sapienti sat!" Men flera av de högt ärade herrarna slog sig ej till ro därmed. Histo-

rien med automaten hade slagit djup rot i deras själ, och det insmög sig i själva verket en avskyvärd misstro gentemot mänskliga figurer. För att nu bliva alldeles övertygad om att man inte älskade någon trädocka, ställde flera älskare det kravet på sin älskade, att hon skulle sjunga och dansa något lite taktlöst, att hon vid förekommande uppläsningar skulle brodera, sticka, leka med sin lilla mops o. s. v. men framför allt, att hon inte bara skulle höra på utan jämväl ej alltför sällan skulle tala på *det* sätt, att detta ordande verkligen förutsatte tanke och känsla. Flera kärleksförbund blevo härigenom fastare och därjämte mera tilltalande, andra upplöstes däremot i all tysthet. "Man kan sannerligen inte stå till svars därför", yttrade en och annan. Vid tecirk-larna gäspade man otroligt men nös aldrig — allt för att vara höjd över varje misstanke! — *Spalanzani* var, som sagt, tvungen att giva sig bort för att undgå kriminalundersökning till följd av på bedrägligt vis i sällskapslivet insmugglade automater. *Coppola* var likaledes försvunnen.

Nathanael vaknade som ur en tung, uppskakande dröm. Han slog upp sina ögon och kände, hur en obekvärlig känsla av sällhet med mild himmelsk värme genomströmmade honom. Han låg till sängs i sitt rum i sin faders hus, *Klara* hade böjt sig ned över honom, och ej långt därifrån stodo hans mor och *Lothar*. "Äntligen, äntligen, o min älskade *Nathanael*, nu är du frisk från din svåra sjukdom — nu är du åter min!" — Så sade *Klara* ur djupet av sin själ och tog *Nathanael* i sina armar. Ur dennes ögon vällde klara, varma tårar av idel vemod och hänryckning, och han stönade djupt fram: "Min — min *Klara*!" — *Sigmund*, vilken trofast stått vännen bi i hans stora nöd, trädde in. *Nathanael* räckte honom handen: "Du, min trogne bror, har då inte övergivit mig!" — Varje spår av vansinne var borta; *Nathanael* hämtade inom kort åter krafter under moderns, den älskades, vännens sorgfälliga vård. Under

tiden hade lyckan vunnit insteg i deras hem, ty en gammal snål onkel, av vilken ingen hoppats ett vittnen, hade dött och åt modern efterlämnat jämte en ingalunda obetydlig förmögenhet ett litet gods i en behaglig trakt, ej långt från staden. Dit ämnade de begiva sig, modern, *Nathanael* med sin *Klara*, med vilken han nu tänkte gifta sig, och *Lothar*. *Nathanael* hade blivit mera mild och barnslig till sinnet, än han någonsin varit, och insåg först nu rätt *Klaras* himmelskt rena, härliga väsen. Ingen ledde, ens genom den lättaste antydning, hans tanke på det förflutna. Endast när *Sigmund* tog farväl av honom yttrade *Nathanael*: "Broder! Jag var, vid Gud, stadd på en ond väg, men i rättan tid ledde mig en ängel in på den rätta stigen! — Ack, det var min *Klara*!" — *Sigmund* lät honom ej tala ut, av ängslan för att djupt skärande erinringar skulle framstå i en alltför klar, flammande belysning. — Det var vid den tiden, då de fyra lyckliga människorna ämnade draga sig tillbaka till det lilla godset. Vid middagstid promenerade de på stadens gator. De hade gjort en del inköp; det höga rådhusornet kastade sin jätteskugga över torget. "Ah", yttrade *Klara*, "låt oss ännu en gång stiga dit upp och kasta en blick bortåt de fjärran bergen!" Sagt och gjort. Båge två, *Nathanael* och *Klara*, stego dit upp, modern gick med tjänstflickan hemåt, och *Lothar*, som ej var hågad att klättra uppför de många trappstegen, ville vänta där nere. Där stodo nu de båda älskande arm i arm på högsta galleriet av tornet och blickade ut över de doftande skogarna, bakom vilka det blå berget höjde sig lik en jättestod.

"Se bara på den egendomliga lilla gråa busken, som riktigt tycks promenera emot oss", yttrade *Klara*. — *Nathanael* grep mekaniskt efter sin sidoficka. Han fann *Coppolas* kikare — han såg åt sidan — *Klara* stod framför kikarens glas! — Då gick en krampaktig ryckning genom hans pulsar och ådror — dödsblek stirrade han på *Klara*, men snart glödde och sprutade eldströmmar i

hans rullande ögon; som ett hetsat djur gav han till ett förfärligt tjut. Sedan hoppade han högt i luften, och emellanåt gav han till ett hemskt och skärande skratt: "Lilla trädocka, vrid dig — trädocka, vrid dig —" och med jättestyrka grep han *Klara* och ämnade slunga ner henne, men *Klara* klamrade sig i förtvivlad dödsängest fast till räcket. *Lothar* hörde den ursinniges raseri, hörde *Klaras* ångestskri — en förfärlig aning genomfor honom, han ilade upp, dörren till andra trappan var riglad — allt starkare ljöd *Klaras* jämmerrop. Vanvettig av raseri och ångest, kastade han sig mot dörren, som slutligen sprang upp. Allt mattare hördes nu *Klaras* rop: "Hjälp — rädda — rädda —", så dog hennes röst bort i luften. "Hon är död — mördad av den rasande", ropade *Lothar*. Även dörren till galleriet var tillstängd. — Förtvivlan gav honom jättekraft; han sprängde dörrens gångjärn. Gud i himmeln — *Klara* svävade, gripen av den rasande *Nathanael*, över galleriets kant i luften — blott med ena handen hade hon ännu tag i galleriets järnstänger. Snabbt som blixten fattade *Lothar* om systemens liv, drog henne in och slog samtidigt med knuten näve den rasande i ansiktet, så att han ryggade tillbaka och lät sitt och dödens byte gå sig ur händerna.

Lothar skyndade ned med den vanmäktiga systemen i sina armar. — Hon var räddad. — Nu rasade *Nathanel* omkring på galleriet, hoppade högt upp i luften och skriade: "Eldcirkel, vrid dig — Eldcirkel, vrid dig." — Folket lopp samman vid de vilda skrien; bland dem sköt advokat *Coppelius* upp som en jätte över mängden; han hade just anlant till staden och gått raka vägen till torget. Man ämnade sig upp för att bemäktiga sig den rasande; då skrattade *Coppelius* och sade: "Ha, ha, vänta bara, han kommer nog ner av sig själv", och tittade liksom de övriga uppåt tornet. *Nathanael* blev plötsligt stel och stillastående, han böjde sig nedåt, varse blev *Coppelius*, och med det skärande skriet: "Ha! Sköne ökon! Sköne ökon!" hoppade han över bröstväret. —

När *Nathanael* med sönderkrossat huvud låg på stenglägningen, hade *Coppelius* försvunnit i mängden.

Man säger sig efter flera år i en avlägsen trakt ha sett *Klara*, där hon utanför dörren till ett vackert lanthus satt hand i hand med en vänlig äkta man; framför henne lekte tvenne glada småpojkar. Därav kan man draga den slutsatsen, att *Klara* till sist fann en lugn, huslig lycka, som passade hennes ljusa, livsglada sinne och vilken den i sitt innersta sönderslitne *Nathanael* aldrig skulle ha kunnat bereda henne.

